

Toespraak bij de opening der jaarlijksche algemeene vergadering van het Nederlandsch Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen, 8 mei 1890

<https://hdl.handle.net/1874/234776>

nm 11230

Br. 1890 I. 9
H. A. S.

TOESPRAAK

BIJ DE OPENING DER

JAARLIJSCHE ALGEMEENE VERGADERING

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP:

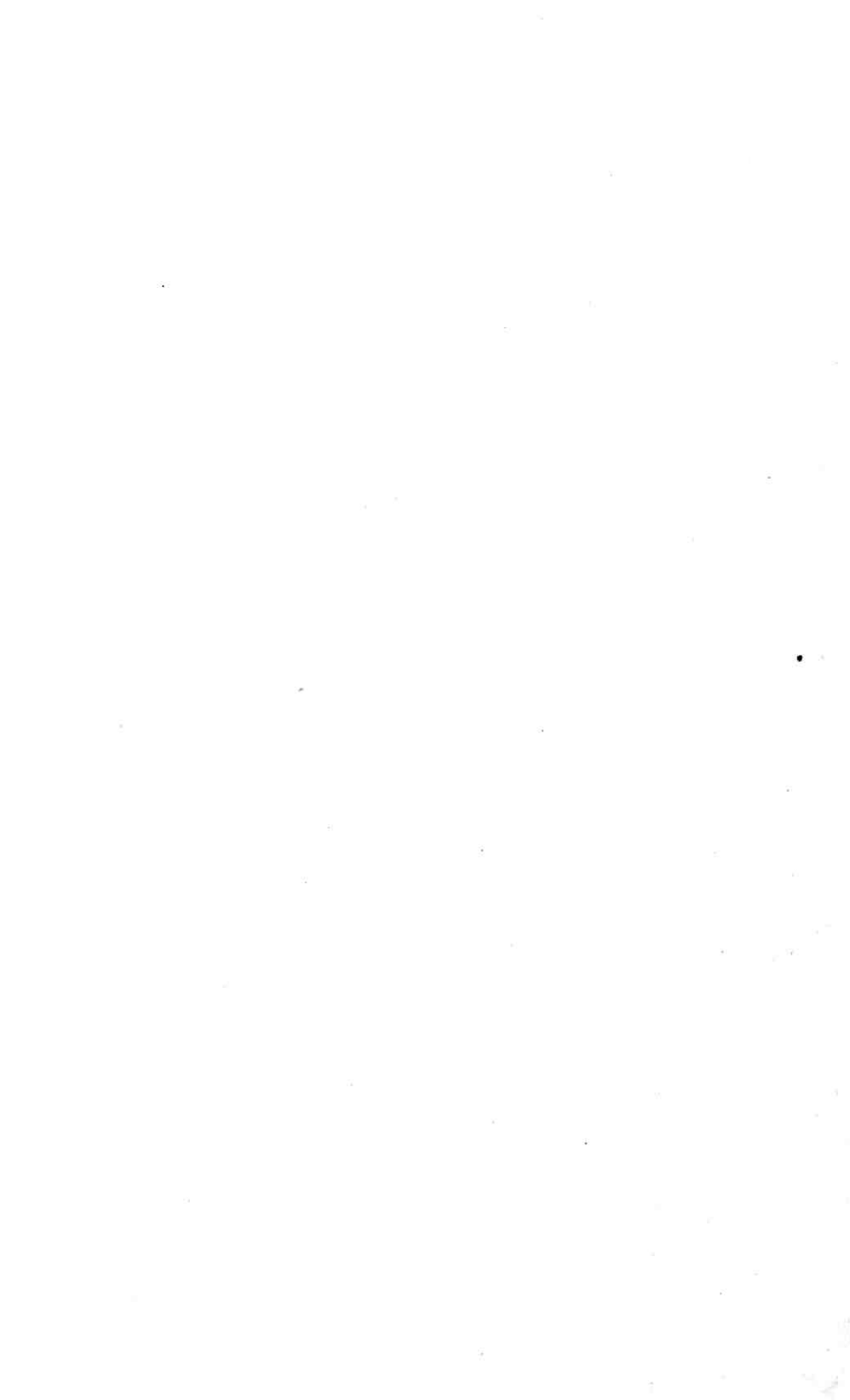
tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen,

GEHOUDEN DEN 8 Mei 1890,

• DOOR

Dr. H. FABIUS,

Voorzitter.

TOESPRAAK

BIJ DE OPENING DER

JAARLIJKSCH E ALGEMEENE VERGADERING

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP :

tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen ,

GEHOUDEN DEN 8 MEI 1890 ,

DOOR

Dr. H. FABIUS,

Voorzitter.

Hooggeachte Heeren!

Vergunt mij u te danken voor mijne benoeming tot Lid van uw Hoofdbestuur en tot Voorzitter van dit Genootschap.

Zij heeft mij met erkentelijkheid vervuld, niet omdat ik meende die eere waardig te zijn, maar omdat zij beschouwd kan worden, als eene hulde betoond aan „de Nederlandsche Vereeniging tot afschaffing van sterken drank”, die mij onder hare Hoofdbestuurders telt.

Deze Vereeniging en het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen zijn nauw aan elkander verwant. Door dezelfde aandrifft „de liefde” beziel, streven ze naar hetzelfde doel: „de bevrijding van het juk der zonde.” Ze helpen en steunen elkander en vullen elkaâr aan.

Waren, om van de levenden niet te spreken, W. H. SURINGAR, A. A. STUART, Dr. VAN DE MOER en anderen niet de krachtige en vurige bevorderaars van het streven der beide maatschappijen?

Ons doel is, volgens ons reglement, art. 5:

„a. Om, *in den kerker*, gevangenen op te heffen van hunnen val en te wapenen tegen nieuw misdrijf;

„b. Om, buiten den kerker, 1°. *ontslagenen*, die blijken gaven van beteren zin, behulpzaam te zijn tot het verkrijgen van een eerlijk bestaan; 2°. *bovenal jeugdige ontslagenen*, bij het verlaten van den kerker of van een der huizen van verbetering en opvoeding, te beveiligen tegen verleiding en herhaling van misdrijf.”

Wij bedoelen alzoo: „genezing en voorkoming.”

De Nederlandsche Vereeniging tot afschaffing van sterken drank heeft, volgens art. 1 van haar algemeen reglement, ten doel: „het gebruik van den sterken drank als volksdrank, te bestrijden.” Zij tracht bovendien, vol-

gens art. 4, „haar doel te bereiken: door den zedelijken invloed harer leden”; welke invloed door haar leden ook wordt uitgeoefend, volgens alinea 4 van dat artikel, „door pogingen aan te wenden om hen, die aan het gebruik van sterken drank gewoon zijn, daarvan terug te brengen.”

Die Vereeniging bedoelt alzoo „voorkoming en genezing.”

Het is u bekend, dat de meeste gevangenen middellijk of onmiddellijk door den sterken drank tot hunne misdrijven gebracht zijn; door den drank, volgens onzen scherpzinnigen Secretaris (op de 63ste Algemeene Vergadering, Verslag pag. 16) „de oorzaak van zoo onnoemelijk veel misdaad en wee.”

Onze Vice-Voorzitter (Jhr. Mr. H. N. TEDING v. BERKHOUT) bepleitte in verschillende voortreffelijke redevoeringen door hem bij de opening van Algemeene Vergaderingen uitgesproken, de grondbeginselen van beide Maatschappijen.

Mag ik ze u in herinnering brengen?

„Waartoe”, vroeg hij in 1885, „moet er onderscheid gemaakt worden tusschen hem, die wel, en hem, die nog niet gestraft is?.... Beiden hebben dezelfde behoefte aan bescherming tegen de verleiding, die, onder allerlei gedaanten, rondwaart in de maatschappij. De zorg voor ontslagenen is slechts een *onderdeel* der zoogenaamde inwendige zending, welke de redding van het verlorene beoogt. Het *hoofddoel* is „*de bestrijding der zonde.*” (Verslag 1884, blz. 17 en 18.)

„Leeren wij”, dus sprak hij l.l. jaar (Verslag 1888, p.16) „in de gevangenis den levensstrijd van anderen kennen, dan worden de oogen ons geopend voor zoo vele nooden die ons omringen, kunnen wij *den wortel van het kwaad* opsporen.”...

„In de gevangenis moet onze arbeid aanvangen om daar buiten te worden voortgezet. Het eene is het noodzakelijk vereischte voor het andere.”

„Het belang”, zeide hij vroeger (Verslag 1884, bl. 17) „dat herhaling van misdaden vermeden worde, valt geheel samen met het belang, dat er geene misdrijven gepleegd worden.”

In 1882 (Verslag, bl. 19) deed hij de merkwaardige woorden hooren: „Zucht naar zingenot is een der ken-

merken van onzen tijd. Ook bij kinderen is die zucht op te merken en is zij tot de oorzaken te tellen welke hen ten val brengen."

Sprak onze vorige Voorzitter, vroeger en later, aldus, de Voorzitter der Afschaffers-Vereeniging, de heer E. J. W. KOCH te *Scheveningen*, zegt in zijn aanbevelingswaardig boekje „*Elisabeth Fry of de Macht der Liefde*", (te Rotterdam bij M. Wijt en Zonen, prijs 15 cents):

„Overal waar geleden wordt, weet Elisabeth Fry op eene of andere wijze tot leniging der smart bij te dragen. Waar de weg tot het kwaad is geopend, waar jeugdigen zijn afgeweken, waar zwakken dreigen te vallen, tracht zij een bolwerk op te richten tegen de macht der verzoeking en alzoo de aanleiding tot zonde te beperken."

Beide Vereenigingen beoogen hetzelfde doel: de aanleiding tot zonde te beperken en de zonde met hare gevolgen te bestrijden.

Zij staan elkander dan ook met wederzijdsche waardeering bij. De onze verstrekt aan de andere jaarlijks f 150, dewijl deze groote behoefte heeft aan stoffelijke middelen, en altijd gebukt gaat onder een schuldenlast. Die andere levert ons gratis de geschriften, welke zij uitgeeft, opdat wij ze kosteloos zullen kunnen aanbieden aan de ontslagen gevangenen en ze overal verspreiden. De zedelijke verbeteraar der gevangenen en de afschaffer van sterken drank deelen in ééne overtuiging, dat vorst Alcohol moet bestreden worden als de hoofdbewerker van misdrijf; dat, indien hij niet van zijn troon wordt gebonsd, het aantal gevangenen niet verminderen maar klimmen zal.

Schier alle criminalisten, geneeskundigen, geestelijken en philanthropen, in gevangenissen werkzaam tot heil van hen die daar zuchten, verklaren dat eenstemmig.

Dr. A. BAER, om hem het eerst te noemen, eerste geneesheer aan de Berlijnsche strafgevangenis Plötzensee, een der grootste gevangenhuizen van *Pruissen*, voor 1200 gevangenen ingericht, getuigt in zijn laatste geschrift, dit jaar uitgekomen, (*Die Trunksucht und ihre Abwehr, ein Beitrag zum derzeitigen Stand der Alkoholfrage. Wien und Leipzig, Urban und Schwarzenberg, 1890, pag. 40*): „Met toeneming van de onmatigheid en het aantal drinkers — dat nog niet volkomen gelijkstaat met het toenemen van

drankgebruik in het algemeen — neemt ook het getal misdaden en misdadigers toe.”

ADOLPHE GUILLOT, Rechter van instructie te *Parijs*, bevestigt die woorden, wanneer hij in zijn boeiend geschreven, voor weinig weken uitgekomen, werk (*Paris qui souffre, les prisons de Paris et les prisonniers. Paris, E. Dentu éditeur, 1890, bl. 171*) meedeelt: dat onlangs een ter dood veroordeelde, toen men in zijn cel kwam om hem te berichten dat het uur der terechtstelling gekomen was, uitriep: „c'est l'ivrognerie qui est cause de ma mort”, en daaraan als zijne, Guillot's, meening toevoegt: „L'alcoolisme . . . est à coup sûr l'une des grandes routes de la folie et du crime, les statistiques officielles établissent elles-mêmes l'accroissement parallèle de la consommation alcoolique et du crime.”

Maar niet alleen onmiddellijk, ook middellijk jaagt alcohol duizenden naar den kerker.

De sterkedrank oefent een zeer ongunstigen invloed uit op het zedelijk leven in het algemeen en het zedelijk familie-leven in het bijzonder; bovendien bevordert en bestendigt hij de armoede, zoowel als het pauperisme. Gij kent het Hollandsche spreekwoord: „armoede gevaarlijk voor deugd.”

Toen ik voor de eerste maal aan de cellulaire gevangenis alhier een bezoek bracht en aan een der bewaarders verzocht mij een paar cellen, door dronkaards bewoond, te openen, zeide hij mij: „u heeft niet lang te zoeken. Bijna allen, die zich hier bevinden, kwamen door de jenever ten val.” . . . Hij sprak waarheid.

Wanneer in de Hoofdbestuurders-vergaderingen de brieven gelezen worden, door ijverige Afdeelings-besturen of ernstige Correspondenten ingezonden, met verzoek om buitengewone geldelijke hulp voor ontslagenen, vernemen wij schier altijd van: „misdrijven, onder den invloed van sterken drank gepleegd.”

Nog in onze laatste bijeenkomst, heden voor twee weken gehouden, hoorden we van eene aan drank verslaafde weduwe, die hare minderjarige kinderen, onder toezicht van eenen NB.! drankzuchtigen toezienenden voogd, bij herhaling verleid of gedwongen had zich aan prosti-

tutie over te geven, tengevolge waarvan zij thans voor de tweede maal en nu voor drie jaar gekerkerd is.

Ware ik niet bevreesd u te lang bezig te houden, ik zoude u uit het weekblad voor de Katholieken van *Arnhem* en omstreken, van 29 December 1889, (zie *Volksvriend* 6 Maart 1890) een stuk voorlezen „de jenever-duivel” getiteld, in hetwelk eenige aandoenlijke brieven voorkomen, afkomstig van een directeur van een strafgevangenis, eindigende met de woorden „o! die vervloekte jenever.”

Ds. KOCH, de ijverige gevangenisprediker te *Scheveningen*, verklaarde in eene openbare vergadering, te *Leeuwarden* gehouden, (*Volksvriend* 27 Maart 1890, no. 13) „dat het geene overdrijving is, als beweerd wordt, dat van de tien personen die in de gevangenis zuchten negen hun straf alleen te wijten hadden aan het onbepert heerschappij voeren van den drank, aan de vereering, ja! aan de aanbidding, die dezen duivel overal ten deel valt.”

Gelijk het in Nederland is, is het elders.

In het onlangs te *Londen* uitgekomen werk van Dr. KATE MITCHELL „The drink-question; its social and medical Aspects. London, Swan Sonnenschein and Co., Paternoster Square” lezen we (p. 225): „de meeste autoriteiten verklaren, dat 85—90 % der misdaden, in Engeland gepleegd, door het drinken van sterken drank veroorzaakt zijn, en de Lord opperrechter COLERIDGE heeft het herhaaldelijk als zijne meening uitgesproken, dat als *Engeland* een sober land ware, negen tienden der gevangnissen konden gesloten worden.”

BAER geeft op (p. 40) dat in *Belgie* bij toeneming van drankgebruik van 7 tot 8 liter, per jaar en per hoofd, gedurende het tijdvak van 1868 tot 1882, het getal misdrijven gestegen is van 1900 tot 2877, per 100,000 ingezetenen.

M. MARAMBART, beambte aan de gevangenis St. Pélagie te *Parijs*, vermeldt („L'alcoolisme et la criminalité.” *La temperance* 1886, bl. 335, „Baer p. 43”) dat 72 % van de gevangenen als drinkers bekend stonden.

YVERNÈS, directeur van het statistisch bureau bij het Fransche ministerie van justitie, wees er l.l. jaar in het anti-alcohol-congres te *Parijs* op: (Baer p. 40) dat er een rechtstreekschnoodzakelijk verband bestaat tusschen drank-

zucht en misdaad. In *Frankrijk* toch steeg per hoofd het alcoholgebruik, gedurende de jaren 1873—1887, van 2.72 liter tot 3.83, en het getal misdrijven klom gedurende dien tijd van 172,000 tot 195,000.

In *Italië* en *Oostenrijk*, ja! in alle landen, omtrent welke BAER statistieken leverde, wordt dezelfde ervaring opgedaan: „*bij klimmend drankgebruik toeneming van misdrijf.*”

Bij afnemend drankgebruik daarentegen neemt men vermindering van misdrijven waar.

In *Noorwegen*, bijvoorbeeld, daalde het aantal liters per hoofd en per jaar gedronken, gedurende 1844 tot 1876, van 10 tot 4. In datzelfde tijdsverloop nam het aantal misdaden op 100.000 inwoners van 294 tot 180 af..... Voor een eeuw, 18 October 1790, werd Pater MATHEW geboren. Zijn bewonderenswaardige arbeid als onthoudings-apostel, deed in 5 jaren, van 1838—1842, het brandewijn-gebruik in *Ierland* met 50% afnemen, en het getal zware misdaden verminderde gedurende dien tijd van 64,520 tot 47,027 en de terechtstellingen van 59 tot één geval. (Baer bl. 40.)

Uit deze opgaven blijkt voldoende, dat vermeerderd drankgebruik overal het getal misdrijven doet stijgen en dat bij verminderde drank-consumtie dat aantal daalt. De Fransche Senator Dr. CLAUDE, (*l'Alcoolisme à la frontière. Nancy, Berger Levrault et Co. 1886*) zegt terecht: „*Hélas, plus puissant que la goutte d'eau, qui fait son trou dans le granite, la petite goutte d'eau de vie a accompli son oeuvre de destruction.*”

Wij, mijne Heeren! hebben ons ten doel gesteld de gevangenen zedelijk te verbeteren, zoo mogelijk te genezen, deelende in de overtuiging van BONNEVILLE DE MARSANGY, (Guillot p. 333): „de gevangenis moet een zedelijk hospitaal zijn tot herstel van misdadigers.”

Wij trachten alzoo hen, die middellijk of onmiddellijk door sterken drank zijn ten val gebracht, op te beuren, met GUILLLOT zeggende (p. 483): „zonder voor het kwaad noodlottige toegeeflijkheid te hebben, kan men de hulpvaardige hand toesteken aan den gevallen, die eerlijk en met alle kracht zich tracht op te heffen.” Maar het is

ook de lust van ons Genootschap, hen, die nog niet struikelden, te steunen, voor val te bewaren, door, in zoo verre we kunnen, alles weg te ruimen, wat hen zoude kunnen doen uitglijden op den weg des levens.

Onze Vice-Voorzitter vroeg, voor vijf jaar, (Verslag 1884 bl. 17) kernachtig en juist: „waarom moet er onderscheid gemaakt worden tusschen hem, die wel, en hem, die nog niet gestraft is? Beiden hebben dezelfde behoefte aan bescherming tegen de verleiding die onder allerlei gedaante rondwaart in de maatschappij.”

De Afschaffers zijn van dezelfde meening. Zij zeggen: de meeste misdaden zijn gevolgen van drankgebruik. Dat gebruik moet dus worden afgeschaft en de slachtoffers van den drank moeten zedelijk verbeterd worden.

Die bekeering is echter hoogst moeielijk, volgens velen onmogelijk.

Dr. ISSARTIER („De l'alcoolisme moderne”. 1861, Paris, Librairie de L. Leclerq, bl. 47) verklaart: „Ik geloof niet aan ongeveinsd berouw en oprechte bekeering van dronkaards, ze komen niet voor. *Die gedronken heeft zal drinken*”.

En GUILLOT (bl. 104): „Men kan den val van iemand voorkomen, maar het is zeer moeielijk, hem op te richten, wanneer hij op den grond ligt.”

Voorzeker is het werk der genezing van dronkaards, die vrij rondloopen, meestal hopeloos. Toch gelukt het enkele malen. Denkt slechts aan JOHN GOUGH, den rampspoedigen, verdierlijkten jeneverslaaf, die, na gered te zijn, een redder van velen geworden is. Heeft *hij* niet duizenden en tienduizenden opgewekt tot den grooten strijd tegen vorst Alcohol en heeft hij niet talrijke overwinningen behaald door zijn krachtig, bezielend woord? Door GOUGH's doen-en-laten en dat van nog andere bekeerlingen is ISSARTIER's „*qui a bu, boira*” ten volle gelogenstraft.

Het is echter inderdaad hoogst bezwaarlijk den drankzuchtige te genezen. Overal ontmoet hij verleiding.

Bovendien: de meeste dronkaards lijden aan de erfelijke drinkzucht, en de wetenschap heeft geleerd, dat erfelijke ziekten schier altijd ongeneeslijk zijn.

Dr. M. LEGRAIN, een zeer verdienstelijk geneesheer

te *Parijs*, verklaart in zijn belangrijk onlangs verschenen werk, dat van veel studie getuigt „*Hérédité et alcoolisme*” (1889, Paris, Octave Doin éditeur, 8 Place de l’Odéon, blz. 388): „*De vader een dronkaard, de zoon een dronkaard*, is eene formule, die wij tweemaal op de drie bewaarheid vonden, dat is te zeggen met eene werkelijk groote menigvuldigheid. De erfelijkheid der dronkenschap is eene, aan welke men het minst ontkomen kan. Het is ieder bekend en het feit is nergens meer treffend dan in de leer der krankzinnigheid, (pathologie mentale) dat de wetten der erfelijkheid onverbiddelijk zijn. Zeer weinigen ontsnappen aan haar juk.”

Zal het nu mogelijk zijn, de z o o d a n i g e n in de gevangenis *zedelijk te verbeteren*? Moet dat geschieden door voorbeeld, door boeken, door toespraak?

Bovendien: de erfelijke dronkaard is niet toerekenbaar. Maar over de toerekenbaarheid in het algemeen en van misdrijven, in dronkenschap begaan, moet ik hier zwijgen, hier, waar zoovele uitstekende en goeddelijke rechtsgeleerden tegenwoordig zijn, vooral omdat er ook bij de rechtskundigen zulk een groot verschil van gevoelen is omtrent dat punt.

Het oud-Hollandsche „wat men dronken doet, moet men nuchter misgelden”, is niet meer in eere zooals vroeger, toen de regel was: „*Ebrius punitur propter ebrietatem*.” Men begint — en zeer terecht — zich af te vragen: was de misdadiger *in staat* zich van drank te onthouden? Is hij soms lijdende aan erfelijke of aan eene, door veeljarige verslaafdheid, onbetoonbare drinkzucht?

Er kan immers niet langer gezegd worden: „al is men niet verantwoordelijk voor het misdrijf in dronkenschap gepleegd, zoo is men schuldig aan het misdrijf van gedronken te hebben.” Over de toerekenbaarheid echter moet ik zwijgen. Wanneer toch de zoogenaamde Italiaansche school beweert, dat de misdaad verklaard wordt uit invloeden, die veelal elke persoonlijke verantwoordelijkheid uitsluiten (zie Handelsblad 1 Febr. 1890), houden sommigen der kundigste rechtsgeleerden, wijsgeeren en krankzinnigen-artsen, o. a. GUILLOT, het tegenovergestelde vol, steunende op — volgens hun zeggen — duizenden waarnemingen. Wanneer die kwestie op internationale con-

gressen voor strafrechtelijke anthropologie *besproken* werd, werd zij daarom nog niet *uitgemaakt*. . . . Professor KIRN hield voor weinige weken in den geneeskundigen kring te *Freiburg*, een voordracht over „de psychische en somatische degeneratie der misdadigers” (Geneeskundig Tijdschrift 26 April 1890, blz. 472) en deze, reeds door zijne vroegere geschriften, gunstig bekende beoefenaar der crimineele psychologie, handhaaft zijne principieële bedenkingen tegen de leer van LOMBROSO of der Italiaansche school en komt tot de slotsom, dat een anthropologische type voor misdadigers niet bestaat. Wanneer „de geleerden” over dat onderwerp zoozeer verschillen, doet uw voorzitter zeker verstandig door er geen oordeel over uit te spreken en er u niet langer mede bezig te houden, vooral in deze vergadering, die bijengeroepen is om over „de zedelijke verbetering” der gevangenen of misdadigers te handelen en de ontoerekenbaren kunnen voorzeker niet tot de misdadigers gerekend worden.

Moge hij u evenwel herinneren, dat het grootste gedeelte der gevangenen, *als slachtoffers van drank*, in den kerker zuchten, in *Nederland* zoowel als in andere landen; dat tal van dronkaards aan *erfelijke* drinkzucht lijden, meest altijd ongeneeslijk, voorzeker in de gevangenis niet zedelijk te verbeteren. Moge hij u mededeelen, dat de drankzuchtigen onder de rubriek der krankzinnigen behooren, en dat zij slechts in speciale gestichten „dronkaards-asyls” tegen den drank te beschermen en geneeskundig te behandelen zijn: dat er in andere landen dronkaards-asyls bestaan, bijvoorbeeld in *Amerika*, *Duitschland* en *Engeland*, dat, om slechts *een* voorbeeld te noemen (zie Weekblad van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, no. 16, 19 April 1890, p. 442) in *Londen* 183 dronkaards verpleegd werden in „*Dalrymple Home*.” (Het Parlements-lid Dr. DONALD DALRYMPLE was de eerste, die de theorie verkondigde, dat dronkenschap in de meeste gevallen eene overerfelijke ziekte is, en als zoodanig niet door straf, maar door eene met zorg toegepaste geneeswijze moet worden bestreden. Naar hem is de instelling, waar dronkaards tegen vaste betaling verpleegd en bezig gehouden worden „*Dalrymple-Home*” genoemd. (Zie Handelsblad 6 April, 3de blad.) De meesten waren 30—40 jaren oud. Van 14 der

verpleegde „habitual drunkards” waren de ouders krankzinnig. Van 29 dronkaards waren de ouders, van 7 de grootouders, van 11 de broeders en van 29 de ooms aan den drank verslaafd. De uitslag was, dat thans 88 der verpleegden geheel zijn genezen. Verbeterd waren 5, niet verbeterd 57, terwijl van de overigen 1 krankzinnig werd en 7 stierven.

De adviseerende geneesheer betoogde dat de habitueele dronkaard, die een misdaad pleegt, niet in een gevangenis, maar in een ziekenhuis moet worden opgesloten. Mogen de verschillende Vereenigingen tot drankbestrijding er in slagen, ook in *Nederland* asyls op te richten!

U, mijne Heeren, behoef ik niet te herinneren, dat art. 37, Wetboek van Strafrecht, luidt: „Niet strafbaar is hij, die een feit begaat, dat hem wegens de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan worden toegerekend.

Blijkt, dat het begane feit, hem wegens de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan worden toegerekend, dan kan de rechter gelasten, dat hij in een krankzinnigen-gesticht worde geplaatst, gedurende een proeftijd, den termijn van een jaar niet te boven gaande.”

Volgens dat artikel 37 behoort alzoo een groot gedeelte der gevangenen niet in den kerker tehuis, maar in krankzinnigen-gestichten, beter nog in asyls voor dronkaards.

Plaatste Mr. J. G. POTT, m. i. terecht, achter zijn academisch proefschrift: „Beschouwingen over art. 37 Wetb. van Strafrecht”, 8 Juli 1881 alhier verdedigd, eene stelling (de vijfde): „De oprichting van *rijks*-krankzinnigen-gestichten — in het algemeen reeds wenschelijk — is noodzakelijk, om eene juiste toepassing van art. 37, alinea 2 Wetb. van Strafrecht mogelijk te maken”, dan durf ik beweren dat er „*rijks*-asyls voor dronkaards” moeten worden opgericht. Volgens mij had Mr. B. A. VERLOREN VAN THEMAAT recht, om achter zijn academisch proefschrift: „Iets over den invloed der dronkenschap op de toerekenbaarheid”, 24 Juni 1881 te *Utrecht* verdedigd, de stelling te plaatsen, (stelling XXIII): „Art. 37 van het nieuwe Wetb. van Strafrecht verdient afkeuring.” Hij had m. i. daartoe recht, vooral dewijl er in dat artikel wel van

„krankzinnigen-gestichten” maar niet van „dronkaards-asyls” gesproken wordt, en omdat daarin een facultatief „kan” en niet een imperatief „moet” voorkomt en een „proeftijd den termijn van een jaar niet te boven gaande” in stede van „tot geheel herstel, door een deskundige te bepalen” wordt bevolen.

Dr. M. LEGRAIN (l. c. p. 378) zegt dan ook m. i. juist: „vele krankzinnigen-artsen, wijsgeeren en gezondheidleeraars zijn het gevoelen toegedaan, dat de verslaafdheid aan drank eene ziekte is; en die meening is in zeer vele gevallen ten volle gerechtvaardigd. De resultaten in dronkaards-asyls verkregen, hebben het nut van die inrichtingen bewezen. Het is dan ook een voor de gansche menschheid belangrijk denkbeeld, den dronkaard in stede van in een kerker, waar hij vaak verhard wordt, in een asyl, dat hem geneest of verbetert, op te sluiten.”

Al deze beschouwingen helpen ons echter op dit oogenblik niet. Wij hebben hier geene wetmakende vergadering.

De verwantschap van het Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen met de Vereeniging tot afschaffing van den sterken drank houdt ons thans bezig.

Kunnen zij de slachtoffers van den alcohol zedelijk verbeteren?

De erfelijke dronkaard kan niet, de drank-slaaf hoogst moeilijk, doch de gelegenhedsdrinker kan wel verbeterd, ja zelfs genezen worden.

RICHARDSON'S „Volksonderwijs over alcohol”, in elke cel aanwezig, heeft reeds veel nut gedaan. Ik heb er de bewijzen van gezien.

Inderdaad, het is onbetwistbaar, dat men ook den drank-vriend — evenals de andere gevangenen — door toespraak treffen kan.

GUILLOT herinnert aan de uitnemende woorden van MAXIME DU CAMP (bl. 165): „Men weet bij ondervinding, dat geen misdadiger zoo woest is, die niet in het binnenste van zijn hart een kwetsbare plek heeft; men heeft die plek slechts te ontdekken — maar dat is niet gemakkelijk. Die ongelukkigen, aan de kroegen (tapis francs) ontvlucht, voor wie de galeien openstaan, gelijken op de oude klavieren, welke men wel in Duitsche dorpshe-

bergen aantreft. Al de toetsen zijn gebroken, behalve één die nog klank geeft, wanneer men er den duim oplegt."

Wie, die de *Mystères de Paris* van SUE gelezen heeft, denkt hier niet aan „*Rodolphe*” en „*le Chourineur*?”

Hulde zij gebracht aan ons Genootschap voor hetgeen velen zijner leden op dat gebied verricht hebben.

In de cel vindt men de juiste plaats waar men den gelegenheidsdrinker met vrucht kan toespreken en kan opwekken tot drankonthouding in zijn verder leven.

In den kerker toch kan men geen drank bekomen. Daár is geen verleiding, Goddank.

In de gevangenis wordt niet getapt, zooals op Neêrland's vloot en in onze kazernen.

Nauwelijks echter heeft de ontslagene het gevangenhuis verlaten, of overal staat hij aan verleiding bloot, terwijl de ziekelijke neiging wel gedurende den tijd zijner opsluiting gesluimerd heeft, maar niet gedood is.

Ach! de ervaring leert, dat de drankvriend, bij de minste aanleiding tot drinken, niettegenstaande de beste voornemens, weder instort. Hoeveel teleurstelling is vaak het deel van hem die meent alcoholisten zedelijk verbeterd te hebben!

Niet weinigen vervallen in hun vroegere ellende, wanneer ze, al is het maar weder één druppel, geproefd hebben. Bij hen is het wel: „*qui a bu, boira.*” Heb ik niet een flinken man, gedurende twee jaren genezen, zien instorten, na het gebruik van één glas, door de hand van een achtienswaardig geestelijke met vriendelijken drang hem aangeboden? Verviel niet onlangs eene van de zonde der ontucht en dronkenschap, door Mejuffrouw VERNOOIS, in „Beth-San”, „een huis van ruste en veiligheid” geredde, (Volksvriend 27 Maart 1890) weder in al haar oude en verschrikkelijke zonden, na één glas likeur geproefd te hebben, dat zij van „eene lieve godsdienstige vrouw” ontving, omdat zij bij haar in dienst gedurende de schoonmaak zich zoo goed gekweten had?

Slechts bij geheel-onthouding is herstel van drinkzucht mogelijk, zijn zoowel die ziekte als hare recidive te voorkomen.

Zijn we tot de zekerheid gekomen, dat verreweg het

grootste gedeelte — naar matige berekening 75 % — der gevangenen slachtoffers zijn van drankgebruik en door haar middellijk of onmiddellijk in den kerker zuchten; dat, waar het drankverbruik toeneemt, het getal misdaden klimt en dat, waar het afneemt, het getal misdaden daalt; dat tal van dronkaards lijden aan „erfelijke drinkzucht”, welke in den regel ongeneeslijk is; dat de drankslaaf zeer moeielijk te bevrijden is van zijn harden meester; dat slechts de gelegenheidsdrinker goede kans geeft op zedelijke verbetering, maar na ontslag uit de gevangenis meestal recidiveert ten gevolge van de verleiding, die hem overal omringt; dat de erfelijke zoowel als de verslaafde dronkaard niet toerekenbaar zijn en dat dronkaards-asyls, en niet gevangenissen, de plaatsen zijn waar zij moeten worden opgesloten, totdat ze, indien mogelijk, van hun lijden verlost zullen wezen; dat de duur van die afzondering niet vooruit is te bepalen, maar dat de lijders slechts na herstel en ingewonnen advies van speciaal deskundigen mogen ontslagen worden; en ben ik in staat geweest u dat aan te toonen door juiste cijfers, en u mede te deelen wat de wetenschap van den laatsten tijd daaromtrent leert, dan blijft de vraag ter beantwoording: „wat kunnen we doen, bij zoo treurigen toestand, om verder verval te voorkomen?”

Toen, voor weinige jaren, op eene Volksvergadering te 's *Gravenhage*, diezelfde vraag werd gedaan, maar *daar* ten opzichte van des handwerkmans lot, stond de arbeider SCHOUTEN op en sprak luide en ernstig: „Sluit *Schiedam*!”

Ons Genootschap en onze Zuster-vereeniging trachten niet enkel „te verbeteren”, maar ook, de laatste zelfs vooral, „te voorkomen”, gelijk ik in het begin mijner toespraak de eer had u te herinneren.

Ze zijn het daarom met CRITIAS eens en zeggen: „*Hygieia* den menschen de liefste der goden,” (Aanteekeningen Sectie-vergadering Provinc. Utrechtsch Genootschap 25 Juni 1889, Sectie Letterkunde blz. 13.)

Het eenige, wat radikaal helpen, het eenige, wat de gezondheidsleer in deze raden kan, is: verban den drank naar zijn kerker, „de apotheek.” Daar behoort hij te huis en kan hij onder leiding van den geneeskundige nut

doen. Behandel hem overal, zooals in sommige Staten van *Amerika* geschiedt, om slechts *Texas* en *Maine* te noemen, waar hij verbannen is en waar nu ook schier geene misdaden meer voorkomen, en waar nu ook van 1880—1888 het belastbaar inkomen van 160 millioen dollars tot 353 millioen klom. (Volksvr. 8 Mei 1890.)

Die raad kan worden opgevolgd, zonder eenige schade aan 's menschen gezondheid te berokkenen.

Het drankgebruik, zelfs van de geringste hoeveelheid, is onnoodig, ja altijd schadelijk. Het is niet moeielijk dat te bewijzen, maar om dat te doen zoude ik te veel moeten vergen van uwe aandacht, die ik wellicht reeds onbescheiden-lang vermoeid heb. De uitspraak van een der grootste, zoo niet den uitnemendsten physioloog, Professor DONDERS, zal in deze, naar ik hoop, u genoeg zijn. Hoort zijne uitspraak! (F. C. DONDERS: de Voedings-beginselen. — Grondslagen eener Algemeene Voedingsleer. Tiel, Gebr. Campagne, 1852, blz. 103.)

„Met het oog op den man, die jaren lang zijn organisme door 't gebruik van brandewijn ten gronde richtte, noemt men dat gebruik „eine *Naturnothwendigkeit*.““

„*Principiis obsta*“ roepen wij. Geen druppel brandewijn moge ooit de lippen van den mensch bevochtigen. Indien het een ieder in het oog springt, dat groote hoeveelheden met den geest het lichaam sloopen, kleine hoeveelheden werken physiologisch op geene andere wijze. Het verschil is quantitatief, niet kwalitatief.

Doch — zoo werpen de voorstanders van een „matig“ alcohol-gebruik mij tegen — velen beroemen zich op hunne gezondheid en gevoelen zich eene lange reeks van jaren dagelijks verkwikt en versterkt door een glas bitter of likeur.

Deze vergeten, dat zij zich slechts daarom „verkwikt en versterkt gevoelen“, omdat zij vóór den klokslag, die periodiek de karaf op tafel brengt, hunne krachten reeds voelden zinken, en dat zij die krachteloosheid aan hetzelfde middel te wijten hebben, waardoor ze op de verraderlijkste wijze, telkens, tot op eene kleine maar veel beduidende fractie, weder wordt opgeheven.

Met recht mag ik den voorstanders van een matig alcohol gebruik, als door 't instinct voorgeschreven, de vraag

voorleggen, of de dieren physisch onvolkomener zijn, dan de mensch, of men ooit eenig dierenras zou kunnen verbeteren, door toediening van alcohol. Jonge honden houdt men door kleine hoeveelheden klein en zwak. Proeven omtrent de werking van alcohol kunnen met vele dieren niet genomen worden, omdat hij voor dezen een snel doodend vergift is. De mensch heeft het, helaas! verder gebracht. Zijn kinderen is reeds de lust naar brandewijn, met een zekere mate van tolerantie voor dit vocht, aangeboren. Ik aarzel niet het te beweren. [Het is DONDERS die spreekt]: wanneer van heden af geen druppel geestrijk vocht gebruikt werd, na weinige generaties zou het instinct tot zwijgen gebracht, zoo niet vernietigd zijn."

Deze uitspraak moge u voldoende wezen!

Bovendien: het matig gebruik heeft nooit zooveel genot gebracht als het misbruik schade.

Indien er geen matig gebruik geweest ware, er zoude geen misbruik zijn. Daarom reeds is het matig gebruik, dat onnoodig is, verwerpelijk.

Slechts de matigen verlokken tot gebruik, dat den verleide tot verslaafdheid en misdaad kan voeren. Niemand neemt den dronkaard tot voorbeeld, maar wel „den matige” en daardoor wordt deze de toerekenbare, de aansprakelijke, de verantwoordelijke en is deze ten slotte de oorzaak van zoo onnoemlijk veel misdaad en wee.

Eindelijk: wat is matigheid? Waar is, ten opzichte van alcohol, haar grens?

Wat heeft het prediken van matigheid als deugd in deze bewerkt? Kan men matig *zijn* in het gebruik van een schadelijk vergift? Kan het kind van den dronkaard matig *blijven*? Welke heilzame vruchten kan het onderwijs, het meest geschikte, openbaar of bijzonder, voor hem afwerpen? Het prediken van „matigheid in drank” heeft niets dan schade verwekt. Slechts afschaffing kan baten.

De statistiek heeft geleerd, dat, niettegenstaande verbeterd, gemakkelijk te verkrijgen en goed onderwijs, het aantal gevangenen blijft toenemen, wanneer sterkedrank blijft geschonken worden.

EM. CAUDERLIER geeft bijv. omtrent *België* op: (Les boissons alcooliques et leurs effets sociaux en Belgique d'

après les documents officiels. Bruxelles, A. Manceaux, 1883, blz. 16) dat in 1843 43 ⁰/₀ der miliciens niet lezen konden, doch in 1875 19 ⁰/₀. In dienzelfden tijd echter is het aantal veroordeelden tot kerkerstraf en dat der vagebonden, zoowel als dat der herbergen, meer dan verdubbeld. Wanneer niet „geheel-onthouding” maar „matigheid” van sterken drank gepredikt wordt in school en kerk, en in de volksgeschriften geleeraard, zullen er matigen blijven, die slecht voorbeeld geven en daardoor de gelederen der drankzuchtigen aanvullen, waardoor de gevangenen te klein zullen worden.

Slechts verbodswetten kunnen baten. Wat baten meerdere verlichting en beschaving in deze?

Zelfs daár waar, op hooger bevel, onderwijs in de gezondheidsleer wordt gegeven, vermindert het drankgebruik niet.

JULES SIMON, de beroemde Fransche Minister, heeft in 1872 den 6 Mei dat onderwijs bevolen, nadat hij tot de ervaring kwam, dat het gebruik van sterken drank zóó onrustbarend groot was, dat, bijv. in de stad Amiens, volgens eene juiste berekening, dagelijks 80,000 kleine glaasjes brandewijn geschonken werden.

Al de verslagen omtrent de gezondheidsleer sedert dien tijd (6 Mei 1872) uitgekomen, bevatten belangrijke hoofdstukken, die het verderfelijke van het drankmisbruik aantoonen

„Is het alcoholisme er door verminderd?” vraagt de Senator Dr. CLAUDE in 1886. (L'alcoolisme à la frontière, 1886 blz. 11.) Zijn antwoord luidt: „De 80,000 kleine glaasjes van JULES SIMON zijn sedert dien tijd 800,000 kleine glaasjes geworden.”

Slechts verbodswetten kunnen baten. De sterkedrank moet worden afgeschaft. Zoolang dat niet geschiedt, zal het getal misdadigers klimmen. Zoolang *wij* daartoe niet in eigen kring medewerken, zijn *wij* aansprakelijk voor de misdrijven, ten gevolge van drankgebruik gepleegd. Zoolang *wij* blijven drinken en schenken — al is het ook nog zoo matig — en daardoor een slecht voorbeeld blijven geven aan onze omgeving, aan onze onderhoorigen, aan onze kinderen, waardoor zij, verleid, wellicht eens in den kerker zullen komen, om daar door ons Ge-

nootschap, doch meestal vruchteloos, zedelijk verbeterd te worden; zoolang we ons laten terughouden om openlijk te verklaren dat de sterkedrank moet worden afgeschaft en niet daartoe medewerken, zijn *wij* toerekenbaar, zijn wij er mede-aansprakelijk voor, dat er zoo vele misdadigers zijn.

Terecht spreekt GUILLOT, (blz. 112): „De menschen zijn *verantwoordelijk voor het kwaad*, niet enkel, omdat zij zelve het plegen, maar omdat zij het vaak onderhouden, ontwikkelen, voortplanten, zoowel door de slechte opvoeding, die zij aan hunne kinderen, als door de slechte wetten, die zij aan hun land geven.”

Dat we niet schromen de taal der waarheid te spreken: „De natiën hebben de misdadigers, die ze verdienen.”

Moge *ons* Genootschap tot zedelijke verbetering, met de Vereeniging tot afschaffing van sterken drank nauw verbonden door wederkeerige waardeering, hulp en steun, er in slagen, beider hoofddoel te bereiken: „de voorkoming en de bestrijding der zonde!”

Met de bede, dat uwe beraadslagingen van heden onder Gods zegen ook daartoe dienstbaar mogen zijn, verklaar ik de 66ste Algemeene Vergadering geopend.
